

РАДОВАН БЕЛИ МАРКОВИЋ

МИЛОРАДУ ПАВИЋУ РАЧАНСКО УДИВЛЕНИЈЕ

*Веома поштована јосићо академици, одлични скује
јриврженика књижевном делу Милорада Павића и
јоклоника духовној озарја намасијира Раче украј Дрине*

Минулог века српско књижество, у погледу наративне фантастике, гомилало је дугове које је Милорад Павић галантно исплатио, поринувши у нама крепку надежду да ће, унапредак и са занавек стеченом тапијом, српски писатељи, јуни поготово, и по најудаљенијим душевним покрајинама барјаке своје чешће побадати, потирући умља и заумља формалне границе - што је, право ако се узме, за сваке руке уметност, а и за дубоко самосазнавање, један од првих услова.

Елем, пред нама је Милорада Павића дело, највишег реда књижество, које се, без навођења појединачних наслова, као планински кавкав венац уцело може примити, то јест: као темељно заумљени али из једног даха обајни спис, на краљевском језику српском, којим су се, „между прочим”, и Хазари обратили Свету.

О крају књижевства тужна мисао сваком до ума кадшто долази, поготово оном ко је књижеством иоле осењен, али Милорада Павића књиге таквим наслутима не дају махове, не што новином својом на трен прелешћују, поричући подоста од оног отпре што се затекло, но што нам старину као надмоћну новину износе, добро одмереном реченицом и срезаним стихом, пуштајући да се обичне речи саме онеобичују.

Код Павића реч је, прво и најпосле, о свести да свако књижество, па и књижество малог језика, само својим сјајем исијава, по сопственом закону које га чини друкчијим од осталих – у грамотној Екумени видимог света, гдено се, и у поменуте Екумене српској части, вероватно у невероватно у маху претвара, нестварно у стварно, чудесне ствари обичне постају, а обичност се у огледалима чудесности многолико одзерцава.

Неким се може учинити да је географска локација Павићевих прича и романа споредна ствар, поготово ако је реч о великом писцу чије су се књиге оказале Свету, готово без изузетака и такорећи на свим језицима одједном, али на павићевској инстанцији сâм Балкан, и на Балкану сваки у Бога ubiqum, осећањем свеприпадности пресењен је, самим собом симболишући свих душа сажижиште; престајући да постоји, у регионалном смислу и иначе, онако како смо га видели – да би постојао онако како нам га је Милорад Павић описао.

Такозвана стварност се, пред Павићевом визијом, препануто и унатрашке повлачи, али не у привид, већ у једину реалност која на дуги рок може опстајати – у песничку слику, у сажетак Вечитости, уз јемствено знање да напретек је и за овакав живот јаким разлога, ако се грешни човек понадати може да оно што у себи носи, он сâм и све око њега што је, за добру причу може бити ваљано градиво.

Покадшто се, од понеког писца, може чути како му се надеждна прича, у непредвидимом правцу, напосто „отела” и при том се наскроз „упустила”, као у недоличном друштву каква гимназисткиња, дочим се нама чини да је Милорад Павић, многу „упуштену” причу осентао, правим током наврнуо, а и многу, наоко „стару” и помало „прежвакану” повест уподобио као „нова” да прозвучи.

Ми, нажалост, нисмо такве спреме, књижевне науке што би се тицала, е да бисмо „одбранили тезу”, акуратно нижући наводе, и ерудитне блискавице у фуснотама, али ни правично није књижевни наш осећај да прећутимо, само због страха да, у стицају могућне погрешке, часни излаз нисмо обезбедили.

Најпосле, Милорад Павић се, већ у коментарима поводом прве књиге песама Палимпсести, одредио према првобитном и новом тексту, то јест: текстовима различитих старина, као Јасновидац који је (... са једног од четири звоника у Сентандреји, можебити!) внутеним оком назрео све оно што било је већ и оно чему смо усудно наредни: једно време које долази/ Из црног огледала будућности - да би му тзв. лирски субјект (са свим и свачим, „у помјатенију временах”, резигнисано

помирен), у цигло пет речи, доконтчао песан: Нек виђено већ једном почне!

Разабирати се у Милорада Павића лиричном и прозном плетиву, филистарским умом и начином, чини нам се послом узалудним, па и немогућним, каоноти у оној Лазе Костића чувеној песми, а и нисмо поуздани да за тако штогод „рецепис” ико икад може понукати. Уосталом, обајаном штиоцу тако штогод чему би и послужило? Помало је, према нашем мњењу, и неукусно (да и не помињемо разочаравајуће колико би било!) публично наводити од чега се чисти снег заправо састоји. А и овако се иста ствар може поставити: Између љувене сузе и сузе из љутим димом накађеног ока сличности никакве нема, писац неки ако би се питао, али ни разлике, зајамачно – хемичар какав поменуте текућице буде ли поредио...

Павићеве књиге, стога, поискавају својеглавог и на трепетност своју пуно гордог читаоца, почем поустоловину оне понуђавају, меште сузбијања досаде кроз забавно штиво, „за три гроша некакав роман”, у којем свака реченица неупоредимо мање постиже од оног што у правом роману иначе би могла... „Каоноти већ љубљена девојана”, како би се, „гледе књижевног овог примеченија”, и некоји помињаног Писца доскочљиви јунак отпрве исказао, тобож: недужно и „народски”, а на ствари: кинично и с до зла Бога opakим преднаумом...

Али, и читање је ствар маште и књижевног умећа... И те како! – рекао би Милорад Павић, писац над чијим световима заборав нема, нити ће, како нам се чини, икакве власти икада имати.

Удивленије ово исказујући, овом згодом и пред достојнима, не забрављамо да је Милорад Павић, самопознањем и делом, потомак Рачана, тиме и рачанске духовне баштине пуноважни наследник, који је наследство своје веком увећао, уз знање да се рачанска баштина дели, као и међу децом мајка – тако што сваком остаје цела!

Молимо Творца да се прими маленкости наше горљива жеља: Милорад Павић, грандсењор и чарни српски писатељ, новим књигама читалачке душе у године нека озарује! Подај, Господе...

Хвала Вам што сте нас пажљиво саслушали!

Дано у Бајиној Башти, петак 2. октобар 2009.